

Noorse kabeljauw wordt duurzaam bevestigd.

Namibië vist beter dan de EU-landen

Tekst en Fotografie: Eric Fokke

De visbestanden staan er wereldwijd dramatisch slecht voor. Overbevissing is hiervan vaak de hoofdreden. Zo krijgt anno 2009 geen enkel land ter wereld een rapportcijfer 7 of meer voor zijn visserijbeleid. Binnen de Europese Unie wordt niet eens een zesje gehaald. De hoogste tijd voor een herziening van de manier waarop er wordt gevestigd en visbestanden worden beheerd.

Maar liefst 88 procent van de Europese visbestanden wordt overbevist en voor 30 procent daarvan geldt dat herstel vermoedelijk niet meer mogelijk is. Overbevissing is geen nieuws, maar het is altijd weer schrikken als dergelijke cijfers op tafel komen.

Eurocommissaris Joe Borg noemt deze percentages in een rapport dat in april van dit jaar het licht zag. Het stuk moet de aanzet geven tot een nieuw Europees visserijbeleid. Dat het huidige beleid ernstig faalt, spreekt voor zich. Maar niet alleen in Europa wordt al tientallen jaren rooibouw gepleegd op visbestanden, dit is een wereldwijd fenomeen. En de cijfers, niet alleen die van Borg, tonen aan dat er van een kentering geen sprake is.

Al in 1995 verscheen de 'code of conduct for responsible fishing' van de FAO, de Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties. De code is een gedragslijn voor duurzame visserij, een wijze van 'oogsten' die ervoor zorgt dat nog vele generaties mensen wilde vis kunnen eten. De code geeft onder meer goed inzicht in de ontwikkeling van visbestanden, het tegengaan van bijvangst en stelt het voorkomen van overcapaciteit van vissersvloeden centraal.

Rammellende visbestanden

Het Wereld Natuur Fonds (WNF) en de University of British Columbia (UBC) analyseerden veertien jaar later in hoeverre 53 landen, die 95 procent van alle vis aan wal brengen, zich aan de FAO-code houden. Beroerd, zo luidt de conclusie. 'Wij zijn de beste!', jubelden Noorse media begin dit jaar – in de rest van Europa bleef het stil.

Noorwegen zou volgens de analyse het meest verantwoord visen, gevolgd door de Verenigde Staten, Canada, Australië, IJsland en Namibië. De rapportcijfers van deze Top-6 spreken echter niet tot de verbeelding. Alleen Noorwegen zit op een schaal van 100 net boven 60. Toch wordt de inspanning van die andere vijf landen 'voldoende' geacht. Een waardering die voor geen

enkel Europees land is weggelegd. Denemarken komt als beste EU-land op een tiende plek, gevolgd door Nederland op een twaalfde positie (met een score die nog onder de 50 ligt). Spanje en Italië krijgen een viertje, een cijfer dat Polen en Letland bij lange na niet eens halen. Een ontwikkelingsland als Namibië vist met meer verstand dan welk Europees land ook. Het is niet voor niets dat vissers in Noorwegen zo hartstochtelijk tegen toetreden tot de Europese Unie zijn, als de dood dat Brussel zich gaat bemoeien met het visserijbeleid voor de Noorse wateren.

Borg verklaart het Europese visserijbeleid failliet. 'In talrijke lidstaten,' schrijft Borg, 'kost de visserij de overheidsbegroting meer dan de vangsten opbrengen. De burger betaalt dus bijna twee keer voor zijn vis: in de winkel en via de belastingen.'

Ondanks riant subsidie- en uitkoopregelingen nam de omvang van de Europese vissersvloot de laatste jaren met slechts twee procent per jaar af, terwijl dankzij de technologie de visserij-efficiëntie met twee tot drie procent per jaar toenam. De druk op de rammelende visbestanden blijft daarmee te groot.

Hoop op verbetering

Toch put europarlementariër Cornelis Visser (CDA) hoop uit de blokkades van de Franse vissers in april. "Tot een paar maanden geleden was het vermoedelijk zo slecht als Borg stelde. Maar de Franse vissers zijn al door hun quota heen en liggen aan de kant. Zij zeggen dat er nog veel vis rondzwemt. Dit jaar lijkt dus sprake van een andere ontwikkeling dan in de wetenschappelijke analyse waar Borg vanuit ging. Het gaat met sommige bestanden de goede kant op."

"Dat is een beetje het punt", zegt Carel Drijver, hoofd van het programma Oceanen en Kusten van het Wereld Natuur Fonds Nederland. "Zodra een bestand een beetje herstelt, willen vissers vissen. Terwijl je dat herstel even zou moeten laten doorzetten."

Voor europarlementariër Dorette Corbey (PvdA) ligt de

'Het Europese visserijbeleid is failliet'

basis van een goed visserijbeleid daarom bij gedegen onderzoek. “We moeten er vanaf dat er meer wordt gevangen dan wetenschappelijk verantwoord is. Wetenschappelijke resultaten worden vaak door vissers betwist, maar óók vissers willen gezonde bestanden. Dus moet meer worden geïnvesteerd in kennis, zodat consensus ontstaat.”

Ontwrichte visserijgemeenschappen

Negentig procent van de grote vislanden in de wereld heeft een vloot met een aanzienlijke overcapaciteit. Veel te veel boten jagen op steeds minder vis. Dat het zo uit de hand heeft kunnen lopen, is omdat de politiek amper prioriteit aan het onderwerp geeft, zo stellen WNF en UBC. Visserij speelt zich af op grote afstand, onttrokken aan het oog van politici en aandeelhouders die vanachter hun bureau besluiten nemen die ingrijpend zijn voor het leven in zee. Veel politici, klaagt Borg op zijn beurt, zien alleen lokale belangen en kijken onder druk van hun achterban niet verder dan de korte termijn.

Niet alleen vogels en zeezoogdieren die dood hongeren zijn het slachtoffer van politiek falen. Wereldwijd raken lokale kust- en visserijgemeenschappen ontwricht. En soms zelfs hele landen. Corbey: “Europa heeft visserijakkoorden met ontwikkelingslanden. In ruil voor een vergoeding of ontwikkelingshulp mogen schepen uit Europese landen voor de kust van die landen vissen. Tien jaar geleden was vis volksvoedsel nummer één in Senegal. Vis was heel belangrijk voor de economie en als bron van eiwit voor de lokale bevolking. Toen kwamen de diepvriestrawlers uit Europa aanzetten. Voor lokale vissers is er nu niets meer te vangen, de bevolking zelf heeft geen vis meer op tafel. Ze dachten dat er een paar bootjes uit dat verre Europa bij zouden komen. Ze hadden geen benul.”

Ecologie en economie

“Ecologische duurzaamheid is bijgevolg een basisvoorwaarde voor een economisch en sociaal verantwoorde toekomst van

de Europese visserij”, predikt Borg. “Zeker in de visserij lijken ecologie en economie gemakkelijk aan elkaar te knopen”. De theorie: zolang niet te veel vis uit een bepaald bestand wordt gehaald, blijft de productie van dat bestand optimaal, de oogst maximaal en is de visserij economisch weerbaar. Op dit moment wordt 93 procent van de kabeljauw in de Noordzee gevangen vóór hij heeft gepaaid. Dat het dan fout gaat, laat zich voorspellen.

Ecologie lijkt zich in tegenstelling tot economie echter lastig in cijfers te laten vatten omdat de verhoudingen tussen dieren, planten en hun omgeving behoorlijk dynamisch kunnen zijn. Toch probeert ‘viskampioen’ Noorwegen het leven in zee zoveel mogelijk in cijfers te vangen. Wat tot boeiende discussies leidt bij het toewijzen van quota.

Zo wilden Noorse loddevissers dit seizoen 400.000 ton vangen. De kabeljauwvissers werden daar niet vrolijk van omdat kabeljauw de lodde hoog op het menu heeft staan. En hoe meer lodde, des te meer kabeljauw ze kunnen vangen. Er is uitgerekend dat het Noorse kabeljauwbestand 800.000 ton lodde nodig heeft. Maar er zijn meer kapers op de kust. Zeehonden eten ook haring en lodde, zo’n 2,5 tot drie kilo per dag. ‘In de Noord-Atlantische Oceaan eten alleen al de zadelrobben evenveel haring als de hele Noorse vissersvloot vangt’, rekent de Noorse ambassade op haar website voor. Dus beheert Noorwegen ook de zeehondenbestanden. Het quotum in 2006 was ruim 45 duizend volwassen dieren.

De Noren weten overigens ook als geen ander dat één plus één niet altijd twee is. Als onverwacht grote scholen haring de Barentszee binnen zwemmen, kan een bestand lodde volledig in elkaar storten – zoals jaren geleden gebeurde. Daarbij wijst eurocommissaris Borg er ook nog op dat we niet goed weten hoe de klimaatverandering uitwerkt op visbestanden. Hoe kleiner de bestanden, des te moeilijker zij zich kunnen aanpassen en des te kwetsbaarder ze worden.

De Noorse vissers zijn als de dood voor het Europese visserijbeleid.

Regionale quotering

De oceanen beheren als een aquarium. Dat moet vloeken zijn in de kerk van het Wereld Natuur Fonds. “Toch zul je wel moeten”, zegt Drijver. “Het effect van de mens op de natuur is niet meer weg te denken. We hebben het vermogen oceanen leeg te scheppen, maar de kunst is om een manier van vissen te ontwikkelen waarmee je over vijftig of honderd jaar nog vis vangt. Het zijn niet de vissers die vis produceren, maar ecosystemen en daar moet je dus rekening mee houden. Wat Noorwegen doet komt kunstmatig over, maar als je er goed mee omgaat en ook rekening houdt met dieren die niet van economisch belang zijn, is er toch nog sprake van spontane natuur.”

Europese landen denken geen vijftig jaar vooruit. “De Europese Commissie heeft op zich wel goed werk gedaan,” zegt europarlementariër Corbey. “Zij stelt voor om quota in te stellen die overeenkomen met wetenschappelijke adviezen. Maar uiteindelijk is het de Visserijraad die de quota bepaalt. In die raad zitten de ministers van Visserij van alle Europese landen. En al jaren stelt die raad de quota zo’n 30 procent boven wat de Europese Commissie voorschrijft. Iedere minister knokt voor zijn eigen achterban. Er wordt tegen elkaar opgeboden: als de één wat meer binnenhaalt, wil de ander ook wat extra. Nederland heeft jaren net zo hard mee gedaan.”

“Het idee van Borg om de quota op regionaal niveau door de regionale adviescommissies te laten toewijzen, is beter,” zegt collega Visser. “In die commissies zitten beroepsvissers, maar ook sportvissers, milieuorganisaties en andere belanghebbenden. Dan praat je niet over zoveel ton voor het ene land en zoveel voor het andere, maar over complete visbestanden in een zee. Dan praat je niet met 27 landen, inclusief Oostenrijk, over het visserijbeleid voor bijvoorbeeld de Noordzee, maar slechts met de direct belanghebbenden.”

“Het is daarbij wel cruciaal,” vult Drijver aan, “dat niet tweederde van zo’n commissie uit beroepsvissers bestaat zoals nu, maar sprake is van een evenwichtiger vertegenwoordiging.”

Haring heeft een MSC-certificaat.

Bijvangstregeling

De hoge score van Noorwegen in de analyse van WNF en UBC dankt het ook aan het strakke regime dat voor bijvangsten is ingesteld. Alles wat wordt gevangen, moet aan land worden gebracht. Schuimend berichten Noorse media over schepen uit andere landen die soms tonnen uitstekende consumptievis dood over boord zetten. “Dat is vis die vissers bovenop hun quotum vangen”, legt Visser uit. “Tongvissers die bijvoorbeeld kabeljauw aan boord halen worden daarvoor zwaar gestraft, dus gaat die vis hup weer over de reling.”

Zware straffen suggereren streng toezicht, maar daar schort het aan. Zo’n dertig procent van de vis die in Europa aan land komt, is illegaal gevangen, weet Corbey. “Dat heeft echt enorme proporties. Er is een ernstig gebrek aan sociale controle onder de vissers zelf en aan toezicht van instituten. Misschien moeten we de bewijslast omkeren. Laat vissers maar aantonen waar, wanneer en op welke wijze zij vis hebben gevangen. Met volgsystemen per satelliet is dat mogelijk tegenwoordig.”

“Een groep vissers in Schotland werkt nu al op die manier”, zegt Drijver. “Als in een bepaald vak veel jonge vis wordt gevangen, gaat de visserij daar even op slot. Als WNF proberen wij over dergelijke methoden die bijdragen aan een duurzaam beheer, afspraken te maken met vissers. Dat spreek je niet af met landen, want visbestanden houden zich niet aan landsgrenzen. Je maakt afspraken met visserijen op bepaalde soorten. Als zij visbestanden duurzaam beheren, bijvangsten minimaliseren en geen schade toebrengen aan milieu en landschap onder water, kan hun vangst het zogeheten MSC-certificaat (Marine Stewardship Council) krijgen. Bijna tien procent van de visserij wereldwijd valt nu onder dat certificaat en een toenemend aantal supermarkten, restaurants en andere afnemers vraagt hier ook naar, want de consument wordt kritischer.”

Ook Borg wijst in zijn stuk op consumenten die hogere eisen stellen. En consumenten komen er wereldwijd in een hoog tempo bij. Sneller dan visbestanden zich tot op heden herstellen. **V**

Producten met het MSC keurmerk garanderen dat deze vis op duurzame wijze is gevangen. Meer informatie over het MSC keurmerk is te vinden op msc.org/nl